

ՆՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Իսկիւ. 12 յունւարի

ՀԱՅԿԱՅԵՆ ԳԵՆԵՐԱԼՆԵՐԻ ԶԵՆԵՐ

I

«Հորիզոնը» հանգամանորէն կանգ է առնում զեմաստօյի կամ տեղական ինքնավարութեան էութեան վրայ: Միասնամասնիկ յօդաւածներ մէջ նա հրապարակի վրայ կը դնի Անդրկովկասի կարգ մասերի այն առանձնայատկութիւնները, որոնք պահանջուած են մեր երկրի համար զեմաստօյի տարբեր կազմակերպութիւն: Սակայն, քանի որ ժամանակը կարճ է և 1¹/₂ ամսից յետոյ (մարտին) Նոբին Բարձրութիւն կովկասեան Փոխարքան հրաւիրելու է զեմաստօյական խորհրդակցութիւն տալով Անդրկովկասից և նրա զեմութեան է և առաջարկելու մի նախագիծ, որը այժմ պատրաստուած է Փոխարքայի դիմումով, — ապա մենք ստիպուած ենք առանց յետաձգելու յայտարարել «Հորիզոնի» տեսակէտը Անդրկովկասում միասնական զեմաստօյի մասին, զոնէ այն չափով, որ չափով դա վերաբերում է հայկական գաւառներին: Իսկ յետագայ յօդաւածները կը ծառայեն այդ տեսակէտի աւելի մանրամասն պատկերացումներու:

Մենք համոզուած ենք, որ «Հորիզոնը» իր առաջարկով արտայայտուած է այդ հայկական գաւառների մայրը, որը զանազան տար- չերով իր հանգամանքները չնորոգի չի հնչել բարձր և վճռական շեշտով: Հաւատարմութեամբ ենք նաև, որ հայ մամուլի միւս օրգանները շատ հեռու չեն լինի մեր տեսակէտից, որքան որ հարցը կը վերաբերի հայ իրականութեան մի շարք հանգամանքներին:

Մենք գտնուած ենք, որ զեմաստօյի վերաբերմամբ պիտի առաջ գան երկու շարք հարցեր: Առաջին շարքին պատկանում են այն հարցերը, որոնք ընդհանուր են պետութեան բոլոր շրջաններին հա- մար: Սրանք են մեր ընդհանուր զեմակերպական ձգտումները: Հարկաւոր չէ երկար կանգ առնել նրանց վրայ: Նրանք արդէն ար- տայայտուած են ուսուսական զեմաստօյական կանոնադրութիւններին և պրակտիկային ներքեւ յօդաւածներում: Խօսելով, թէ զեմաստօյի ի- րաւասութիւնը պիտի լայնացնեն, թէ զեմաստօյական հաստատու- թիւնները պիտի սահմանափակեն միայն օրէնքով և ոչ թէ հայե- ցողութեամբ, թէ չպիտի լինի բաժանում դասերի՝ ազնւականների և ոչ-ազնւականների և, վերջապէս, թէ ընտրողական քւէտակների մօտ պիտի կանչուի ամբողջ չափաւոր բնակչութիւնը — խօսել այս բոլորի մասին աւելորդ է, որովհետև դա գիտէ և Անդրկովկասեան և՛ Ռուսաստանի զեմակերպական: Որքան նա յայտնութիւն կուենայ իր սպասելիքների մէջ, կարւած կը լինի զեմակերպական երկու հաստատութիւնի ոյժից և գործելակերպից:

Մեր նպատակն է կանգ առնել երկրորդ շարքի հարցերը վրայ: Սրանք այն խնդիրներն են, որոնց հետ կառող են ծանօթ յիմնել մեր շրջապատողները և ուսուսական գործիչները, անկախ իրենց դե- մոկրատիկայի աստիճանից: Առաջ, կան շատ զեմակերպական կամ հայրե- նասէր մարդիկ, որոնք կարող են իրենց անցիկներով պատճառով անբուժելի վէրք հասցնել մեր գաւառական կեանքին:

Հայ իրականութեան մը ոյժերը բացի մամուլից կարող են հարապատուութեամբ հրապարակ հանել այդ հարցերը և ձևակերպել մեր գաւառների համար ծրագրելիք զեմաստօյի հիմնական և յա- տուէ գծերը: Քանի որ մենք այստեղ խօսում ենք այդ հիմնարկու- թեան ոչ թէ ռաւակալարացման, այլ նրա առանձնայատկութիւն- ների մասին, ապա հարապատու պիտի համարել գաւառական իրա- կանութեան բոլոր լաւատեղեակ տարրերի և օրգանների ձայնը: Այդպէս, պիտի վճռականապէս արտայայտուի մեր հայկական քա- ղաքների ինքնավարութիւնները (Երևան, Ալեքսանդրապոլ, Շուշի, Ախալցխա, Ախալքալաք, Ն.-Բայազէտ, Գորիս), մասնաւոր իրենց նրանք հարաւորութիւն ունենան զուգահեռաբար հրաւիրել գաւա- ռական գիւղացիական ժողովներ: Նպունենան պիտի խօսեն հայ կուլ- տուրական ընկերութիւնները, ի հայրէջ, լսելով իրենց գաւառական ճիւղերի ձայնը: Սրանց մէջ առաջնակարգ տեղն է բռնում Հայ Գիւղացեանական ընկերութիւնը, իր հիւղերով: Սա անպայման պիտի արտայայտուի Վերջապէս մարտ ամսին կայանալիք պաշտո- նական խորհրդակցութեան մէջ հայ գաւառների ձայնը հարապատու- թէն կը հնչէ միայն այն դէպքում, եթէ գաւառները ընտրեն ձե- ղակալ իրաւունք անհատներ, գիւղացիութեան կեանքին ծանօթ և նրա վստահութիւնը վայելող զեմակերպական: Թիֆլիսի և Բագու քաղաք- ների ինքնավարութիւնների ներկայացուցիչները և ոչ մի դէպքում չեն կարող համարել հայ գաւառի ներկայացուցիչներ, մասնաւոր իրենց նրանք տարակարծիք լինեն գաւառից եկած ներկայացուցիչ- ների հետ: Ի հարկէ, Թիֆլիսի և Բագու ինտելիգենտ ոյժերը, լաւ ըմբռնելով գաւառացիների տեսակէտը, մեն յայտնութեամբ կարող են պաշտպանել այն և հասցնել նպատակաւորմամբ ելքի: Յամենայն դէպս Թիֆլիսցիները և Բագուցիները երբէք չպէտք է մոռանան, որ իրենք քաղաքացիներ են և որ ապագայ զեմաստօյ անհամեմատ աւելի թայ ազդեցութիւն է ունենալու իրենց վիճակի վրայ:

Վստահ գաւառական հայութեան, նոյնի հայութեան ձայնակե- ցութեան վրայ՝ մենք յայտարարում ենք մեր տեսակէտը հայկա- կան գաւառներին արւելիք զեմաստօյի մասին: Մենք իրաւունք չենք համարում փոխելու, որ մեր առաջարկը հաւատարմապէս նպա- տակալարմար է Անդրկովկասի միւս մասերի համար: Վրացի և թաթար ինտելիգենտներ և մամուլը, մեզից աւելի կոմպետենտ են իրենց շրջանների վերաբերմամբ: Մենք խօսում ենք հայկական գաւառների մասին, ի հարկէ՝ զաշտպանելով աշխատանքութեան, ազգային հաւատարմութեան և կուլտուրայի շահերը:

ու վերաբերմունք ունի ներկայի ան- ցած-դարձածի ու իր ապագայի վերա- բերմամբ: Բնում է, թէ մեր կամաւոր- ական շարժումն ու նրա ծնող քաղա- քական մարմինների նպատակը զորոն- լակերպն ամենից շուտ առեկտայիցը պիտի դառնալարմունք լինի, յուսահատու- թիւնն ու լքումը շատ հասկանալի պատճառով ամենից շուտ նրանք պի- տի հանդէս բերելին:

Այդպէս է արդեւ:

Ի պատիւ մեր կողմնորոշման պիտի ասենք — ինչ Բագուցի փաստեր կան մեր ձեռքի տակ, որոնք անմիջապէս-

րէն այն են հաստատուած, թէ մեր եր- կիրն ապագայում տաճկահայերի մեծ մասը՝ Զարդը Թիւրքիա կոչուած զոնքում անհրաժեշտիւ ու ծրագրու- ած են համարել ուսուսական կանոն- ընդհանրակց շուտ առաջ համաշխարհ- հային հորինել ենք առաջին օրից: Նրանք առանձին երկրագործու- թեամբ են ընդգծում, որ մեր կամա- ւորները շատ տեղ փրկելներ դարձան ու խաղաղ ընտանիքով ապաստան- անալով գաւառներ: Նրանցում նախ- կին ուսով վատ ու անասան է հաւա- տը դէպի իրենց հայրենիքի ապագան:

ու վերաբերմունք ունի ներկայի ան- ցած-դարձածի ու իր ապագայի վերա- բերմամբ: Բնում է, թէ մեր կամաւոր- ական շարժումն ու նրա ծնող քաղա- քական մարմինների նպատակը զորոն- լակերպն ամենից շուտ առեկտայիցը պիտի դառնալարմունք լինի, յուսահատու- թիւնն ու լքումը շատ հասկանալի պատճառով ամենից շուտ նրանք պի- տի հանդէս բերելին:

Այդպէս է արդեւ:

Ի պատիւ մեր կողմնորոշման պիտի ասենք — ինչ Բագուցի փաստեր կան մեր ձեռքի տակ, որոնք անմիջապէս-

— Մենք պիտի վերադառնանք, ան- վերջ լուծ էք նրանցից: — անպատ- ճառ, անհարմար պիտի վերադառ- նանք: մեր երկրորդ սերունդն է, մեր հորն ու ջուրն անուշ: Թող մեր հորը մեզ տան, Թիւրքը Թոգիւն էր խալի- նոյրից, մենք մեր աւերակները նորից կը շինենք, մեր երկրորդ նորից կը ծաղկի: մեր փախածները նորից կը հաւաքեն, մեր օջախները նորից կը ծխեն:

Ինչ էլ լինի, չափազանց իրապա- րական ու խրախուսիչ է այս անասան ու լաւատես հաւատը դէպի սեփական ուժերն ու ապագան: և իրաւացի էր լուրջ բացել, երբ անգլիական պաշա- տումը բացառական էր:

Միայնում են նրանք, որոնք են- թաղում են, թէ վերջին սարսափնե- րը ոչնչացրել են հայերի ազգային յամալ գիտակցութիւնը, ինչ որ չկա- րողուց կատարել դարձրել շարունակ նրանց զէմ ուղղած ամենապատան- լածանքները... Կարգը վերականգնե- րու է Թիւրք ու քրդերին անվտանգ լուրջանքուց յետոյ դէպի ինքնավար Հայաստան կը գան նրա գաւառները երկրագնդի բոլոր կողմերից:

Յ. Բ. Ստոյկին

ՊԱՏԵՐԱՅՈՒՆ ԵՒ ՏԱՃԿԱՅՈՒՆ ԿԻՆԸ

Եթէ պատերազմը իր բոլոր սարսափ- ներով ծանրանար անմիջապէս մեր առօրեայ կեանքի վրայ միայն, նա թերեւ այնպիսի խոր վիրավորումը չու- լիւրէր ժամանակակից քաղաքակրթու- թեան հասցէին, որպիսին ներկայա- նում է նա այժմ:

Պատերազմի ամեն մի զոհը մի տը- րագնդի է պայմանաւորում մարդ- կութեան օրագրում և արդէն իսկ եր- կար, շատ երկար ժամանակով նա ա- երում է սրբոյ և կարեկցութեան սըը- բազան խորանը:

Ու այդ բոլորի հանդէպ երևան է բերած մարդկային մտքի ստեղծա- գործող աւերիչ ոյժը միայն իր ամ- րով թափով, որ իշխում է ամեն տեղ մարդկային խղճի վրայ: Այս սոսկալի կուտով թողնել են, որ զոհ են գնում տիրապետող ոյժերի բաղձնակներին:

Կինն է, մանուկները, որոնք հորն ջախ- ջախում է պատերազմների փոթորիկը: Տանկապի կինն է, որ ցնցւեց իր ամ- րողջ էութեամբ տեղի ունեցած սար- սափներից, երբ կատարեցին թաղի- րի և գերի տարան ուժեղներին ու գեղե- ցիկներին:

Երեւանիցները նրանք են, որ կա- րողացան փախչել զուլումից: Նրանք գալիս են դէպի մեզ յոգնած ու լքած: Սով, աղքատութիւն, ցուռ ու կոկի- րու շրջան են կապել նրա շուրջը: Որը զոհ է կորցրել, լուրջ բորւոյ, որը աղջկան, որը ամուսնուն է թաղել, որ գաւառիկ, որը հօրը, որը բոլորին միաժամանակ:

Ո՛վ կարող է մօտ գնալ նրանց ըս- փոփելու: Ո՛վ կարող է սրբել այդ արտասուքները...

Պատերազմները միշտ միևնոյն են, ամեն տեղ նրանք արեւելի ու աւերի գաւառներ են սրբագործում, միայն պատերազմի զոհերի դրութիւնը ամեն տեղ տարբեր է:

Նոյնը չէ նաև կնոջ դրութիւնը պա- տերազմող երկրներում:

Այնտեղ, ուր կինը գիտակից է կնոջ մարդկային արժանապատուութեանը, օգնութեան է գալիս Թէկուր թշնամի երկրից իրենց մօտ գերի ընկած կա- նանց:

Այսպէս, Արևմտեան Եւրոպայում կանայք պաշտպան են հանդիսանում գերի ընկած կանանց ֆիզիկական և բարոյական հարստահարողների դէմ, միշտ և հնարաւորութիւն տալով նը- րանք մինչև անգամ փախչելու (ՀԵՆՐԻ- ՔԵՆԵՆԵՆԻ ԵՒՐԵՆԵՆԻ):

Տիկ. Բեզմովսկայա, որ գերութեան մէջ է լինում, նկարագրում է, թէ ինչպէս Լեհաստանի ուսու գերի կա- նանցից ընտրում են տղաներին դաշ- տային աշխատանքի համար, իսկ գե- ղիցիներին ուղարկում են Բեռլինում: աղաներին գրասենյակը, ուր գա- լիս են աշխատել վարձելու... բարոն- ների համար:

Ինչը, տիկինը, ընկնում է բարոն- ներից մէկի կալածքը, ուր չորս օր պառնում են նրան փակած, մինչև որ նա խելիք գայ:

Այս լսելով, բարոնի կինը օգնու- թեան է գալիս, փող է առնում և այլ պատ- ճառատութիւններ տեսնելով, նրան ցոյց է տալիս, թէ ինչ ծանաղարկով կարող է հասնել հայրենիք:

Այլ է սակայն դրութիւնը Տանկա- տանում, ուր կինը քողի տակ է պա- րնում: Այստեղ կանանց վիճակով չեն հետաքրքրում:

Մեր թշուառ հայուհիները այդ խա- ւար երկրի գերիներն են այսօր: Թանձր մատախովը ծածկել է այն

Յ. Բ. Ստոյկին

ՊԱՏԵՐԱՅՈՒՆ ԵՒ ՏԱՃԿԱՅՈՒՆ ԿԻՆԸ

Եթէ պատերազմը իր բոլոր սարսափ- ներով ծանրանար անմիջապէս մեր առօրեայ կեանքի վրայ միայն, նա թերեւ այնպիսի խոր վիրավորումը չու- լիւրէր ժամանակակից քաղաքակրթու- թեան հասցէին, որպիսին ներկայա- նում է նա այժմ:

Պատերազմի ամեն մի զոհը մի տը- րագնդի է պայմանաւորում մարդ- կութեան օրագրում և արդէն իսկ եր- կար, շատ երկար ժամանակով նա ա- երում է սրբոյ և կարեկցութեան սըը- բազան խորանը:

Ու այդ բոլորի հանդէպ երևան է բերած մարդկային մտքի ստեղծա- գործող աւերիչ ոյժը միայն իր ամ- րով թափով, որ իշխում է ամեն տեղ մարդկային խղճի վրայ: Այս սոսկալի կուտով թողնել են, որ զոհ են գնում տիրապետող ոյժերի բաղձնակներին:

Կինն է, մանուկները, որոնք հորն ջախ- ջախում է պատերազմների փոթորիկը: Տանկապի կինն է, որ ցնցւեց իր ամ- րողջ էութեամբ տեղի ունեցած սար- սափներից, երբ կատարեցին թաղի- րի և գերի տարան ուժեղներին ու գեղե- ցիկներին:

Երեւանիցները նրանք են, որ կա- րողացան փախչել զուլումից: Նրանք գալիս են դէպի մեզ յոգնած ու լքած: Սով, աղքատութիւն, ցուռ ու կոկի- րու շրջան են կապել նրա շուրջը: Որը զոհ է կորցրել, լուրջ բորւոյ, որը աղջկան, որը ամուսնուն է թաղել, որ գաւառիկ, որը հօրը, որը բոլորին միաժամանակ:

Ո՛վ կարող է մօտ գնալ նրանց ըս- փոփելու: Ո՛վ կարող է սրբել այդ արտասուքները...

Պատերազմները միշտ միևնոյն են, ամեն տեղ նրանք արեւելի ու աւերի գաւառներ են սրբագործում, միայն պատերազմի զոհերի դրութիւնը ամեն տեղ տարբեր է:

Նոյնը չէ նաև կնոջ դրութիւնը պա- տերազմող երկրներում:

Այնտեղ, ուր կինը գիտակից է կնոջ մարդկային արժանապատուութեանը, օգնութեան է գալիս Թէկուր թշնամի երկրից իրենց մօտ գերի ընկած կա- նանց:

Այսպէս, Արևմտեան Եւրոպայում կանայք պաշտպան են հանդիսանում գերի ընկած կանանց ֆիզիկական և բարոյական հարստահարողների դէմ, միշտ և հնարաւորութիւն տալով նը- րանք մինչև անգամ փախչելու (ՀԵՆՐԻ- ՔԵՆԵՆԵՆԻ ԵՒՐԵՆԵՆԻ):

Տիկ. Բեզմովսկայա, որ գերութեան մէջ է լինում, նկարագրում է, թէ ինչպէս Լեհաստանի ուսու գերի կա- նանցից ընտրում են տղաներին դաշ- տային աշխատանքի համար, իսկ գե- ղիցիներին ուղարկում են Բեռլինում: աղաներին գրասենյակը, ուր գա- լիս են աշխատել վարձելու... բարոն- ների համար:

Ինչը, տիկինը, ընկնում է բարոն- ներից մէկի կալածքը, ուր չորս օր պառնում են նրան փակած, մինչև որ նա խելիք գայ:

Այս լսելով, բարոնի կինը օգնու- թեան է գալիս, փող է առնում և այլ պատ- ճառատութիւններ տեսնելով, նրան ցոյց է տալիս, թէ ինչ ծանաղարկով կարող է հասնել հայրենիք:

Այլ է սակայն դրութիւնը Տանկա- տանում, ուր կինը քողի տակ է պա- րնում: Այստեղ կանանց վիճակով չեն հետաքրքրում:

Մեր թշուառ հայուհիները այդ խա- ւար երկրի գերիներն են այսօր: Թանձր մատախովը ծածկել է այն

Յ. Բ. Ստոյկին

ՊԱՏԵՐԱՅՈՒՆ ԵՒ ՏԱՃԿԱՅՈՒՆ ԿԻՆԸ

Եթէ պատերազմը իր բոլոր սարսափ- ներով ծանրանար անմիջապէս մեր առօրեայ կեանքի վրայ միայն, նա թերեւ այնպիսի խոր վիրավորումը չու- լիւրէր ժամանակակից քաղաքակրթու- թեան հասցէին, որպիսին ներկայա- նում է նա այժմ:

Պատերազմի ամեն մի զոհը մի տը- րագնդի է պայմանաւորում մարդ- կութեան օրագրում և արդէն իսկ եր- կար, շատ երկար ժամանակով նա ա- երում է սրբոյ և կարեկցութեան սըը- բազան խորանը:

Ու այդ բոլորի հանդէպ երևան է բերած մարդկային մտքի ստեղծա- գործող աւերիչ ոյժը միայն իր ամ- րով թափով, որ իշխում է ամեն տեղ մարդկային խղճի վրայ: Այս սոսկալի կուտով թողնել են, որ զոհ են գնում տիրապետող ոյժերի բաղձնակներին:

Կինն է, մանուկները, որոնք հորն ջախ- ջախում է պատերազմների փոթորիկը: Տանկապի կինն է, որ ցնցւեց իր ամ- րողջ էութեամբ տեղի ունեցած սար- սափներից, երբ կատարեցին թաղի- րի և գերի տարան ուժեղներին ու գեղե- ցիկներին:

Երեւանիցները նրանք են, որ կա- րողացան փախչել զուլումից: Նրանք գալիս են դէպի մեզ յոգնած ու լքած: Սով, աղքատութիւն, ցուռ ու կոկի- րու շրջան են կապել նրա շուրջը: Որը զոհ է կորցրել, լուրջ բորւոյ, որը աղջկան, որը ամուսնուն է թաղել, որ գաւառիկ, որը հօրը, որը բոլորին միաժամանակ:

Ո՛վ կարող է մօտ գնալ նրանց ըս- փոփելու: Ո՛վ կարող է սրբել այդ արտասուքները...

Պատերազմները միշտ միևնոյն են, ամեն տեղ նրանք արեւելի ու աւերի գաւառներ են սրբագործում, միայն պատերազմի զոհերի դրութիւնը ամեն տեղ տարբեր է:

Նոյնը չէ նաև կնոջ դրութիւնը պա- տերազմող երկրներում:

Այնտեղ, ուր կինը գիտակից է կնոջ մարդկային արժանապատուութեանը, օգնութեան է գալիս Թէկուր թշնամի երկրից իրենց մօտ գերի ընկած կա- նանց:

Այսպէս, Արևմտեան Եւրոպայում կանայք պաշտպան են հանդիսանում գերի ընկած կանանց ֆիզիկական և բարոյական հարստահարողների դէմ, միշտ և հնարաւորութիւն տալով նը- րանք մինչև անգամ փախչելու (ՀԵՆՐԻ- ՔԵՆԵՆԵՆԻ ԵՒՐԵՆԵՆԻ):

Տիկ. Բեզմովսկայա, որ գերութեան մէջ է լինում, նկարագրում է, թէ ինչպէս Լեհաստանի ուսու գերի կա- նանցից ընտրում են տղաներին դաշ- տային աշխատանքի համար, իսկ գե- ղիցիներին ուղարկում են Բեռլինում: աղաներին գրասենյակը, ուր գա- լիս են աշխատել վարձելու... բարոն- ների համար:

Ինչը, տիկինը, ընկնում է բարոն- ներից մէկի կալածքը, ուր չորս օր պառնում են նրան փակած, մինչև որ նա խելիք գայ:

Այս լսելով, բարոնի կինը օգնու- թեան է գալիս, փող է առնում և այլ պատ- ճառատութիւններ տեսնելով, նրան ցոյց է տալիս, թէ ինչ ծանաղարկով կարող է հասնել հայրենիք:

Այլ է սակայն դրութիւնը Տանկա- տանում, ուր կինը քողի տակ է պա- րնում: Այստեղ կանանց վիճակով չեն հետաքրքրում:

Մեր թշուառ հայուհիները այդ խա- ւար երկրի գերիներն են այսօր: Թանձր մատախովը ծածկել է այն

Յ. Բ. Ստոյկին

Եթէ պատերազմը իր բոլոր սարսափ- ներով ծանրանար անմիջապէս մեր առօրեայ կեանքի վրայ միայն, նա թերեւ այնպիսի խոր վիրավորումը չու- լիւրէր ժամանակակից քաղաքակրթու- թեան հասցէին, որպիսին ներկայա- նում է նա այժմ:

Պատերազմի ամեն մի զոհը մի տը- րագնդի է պայմանաւորում մարդ- կութեան օրագրում և արդէն իսկ եր- կար, շատ երկար ժամանակով նա ա- երում է սրբոյ և կարեկցութեան սըը- բազան խորանը:

Ու այդ բոլորի հանդէպ երևան է բերած մարդկային մտքի ստեղծա- գործող աւերիչ ոյժը միայն իր ամ- րով թափով, որ իշխում է ամեն տեղ մարդկային խղճի վրայ: Այս սոսկալի կուտով թողնել են, որ զոհ են գնում տիրապետող ոյժերի բաղձնակներին:

Կինն է, մանուկները, որոնք հորն ջախ- ջախում է պատերազմների փոթորիկը: Տանկապի կինն է, որ ցնցւեց իր ամ- րողջ էութեամբ տեղի ունեցած սար- սափներից, երբ կատարեցին թաղի- րի և գերի տարան ուժեղներին ու գեղե- ցիկներին:

Երեւանիցները նրանք են, որ կա- րողացան փախչել զուլումից: Նրանք գալիս են դէպի մեզ յոգնած ու լքած: Սով, աղքատութիւն, ցուռ ու կոկի- րու շրջան են կապել նրա շուրջը: Որը զոհ է կորցրել, լուրջ բորւոյ, որը աղջկան, որը ամուսնուն է թաղել, որ գաւառիկ, որը հօրը, որը բոլորին միաժամանակ:

Ո՛վ կարող է մօտ գնալ նրանց ըս- փոփելու: Ո՛վ կարող է սրբել այդ արտասուքները...

Պատերազմները միշտ միևնոյն են, ամեն տեղ նրանք արեւելի ու աւերի գաւառներ են սրբագործում, միայն պատերազմի զոհերի դրութիւնը ամեն տեղ տարբեր է:

Նոյնը չէ նաև կնոջ դրութիւնը պա- տերազմող երկրներում:

Այնտեղ, ուր կինը գիտակից է կնոջ մարդկային արժանապատուութեանը, օգնութեան է գալիս Թէկուր թշնամի երկրից իրենց մօտ գերի ընկած կա- նանց:

Այսպէս, Արևմտեան Եւրոպայում կանայք պաշտպան են հանդիսանում գերի ընկած կանանց ֆիզիկական և բարոյական հարստահարողների դէմ, միշտ և հնարաւորութիւն տալով նը- րանք մինչև անգամ փախչելու (ՀԵՆՐԻ- ՔԵՆԵՆԵՆԻ ԵՒՐԵՆԵՆԻ):

Տիկ. Բեզմովսկայա, որ գերութեան մէջ է լինում, նկարագրում է, թէ ինչպէս Լեհաս

